

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پژوهشکده تاریخ

پایان نامه تحصیلی جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته تاریخ

موضوع

« بررسی اوضاع سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کرمان در دوره قراختایان »

استاد راهنما

جناب آقای دکتر الهیار خلعتبری

استاد مشاور

سرکار خانم دکتر الهامه مفتاح

پژوهش

مجتبی زندیه

شهریور ۱۳۸۶

تقديم به :

به پاس تمام
مهرباني ها

به پاس دلگرمي
هايش

و به همسر م كه همواره

و به يگانه دختر نازنينم

در تدوین این پایان نامه

انجام این مهم بدون کمک و مساعدت این عزیزان که در تمام مراحل این پژوهش نهایت لطف خویش را شامل حال من کردند میسر نمی شد. این بزرگواران نهایت تقدیر و تشکر را داشته

جناب آقای دکتر الهیار خلعتبری که به عنوان استاد راهنمای بنده از بذل هیچ توجهی دریغ نفرمودند و همچنین از استاد ارجمند مشاور، سرکار خانم دکتر الهامه مفتاح که با راهنماییهای سودمند و یاد آوری های نکات ضروری در باب این رساله و تصحیح آن، راه را برای ارائه یک رساله تحقیقی باز نموده اند.

شهرام یوسفی
فر که با وجود مشغله های فراوان در همکاری با دانشجویان تلاش بسیار می نمایند

در اینجا همچنین جا دارد از کارکنان کتابخانه تخصصی تاریخ اسلام و ای (جعفریان) و کتابخانه پژوهشگاه مطالعات فرهنگی تشکر نمایم.

در پایان از همکاری و همراهی تمام دوستانی که در تکمیل این مهم از کمک ها و راهنمایی هایشان بهره گرفته نهایت سپاسگزاری را از دوستان عزیزم آقای حسن افچنگی، سید

محمد حسين محمدي و علي يعقوبي صميانه
گزارى مي نمايم.

چکیده

حمله مغول را به حق باید بلاي آسماني ناميد و آغاز قرن هفتم که شروع اين حمله مي باشد، دوراني مملوه از اندوه و مصيبت و بلا را براي سرزمين ما به وجود آورد. با هجوم اين قوم، تقريباً تعداد زيادي از شهرها، قراء و قصبات در آتش سوختند و ساکنان آنها به قتل رسيدند، از لحاظ سياسي، اقتصادي و اجتماعي شهرهاي که در مسير اين هجوم قرار داشتند به مرحله نابودي و انحطاط رسيدند. اما در همين زمان ولايات جنوبي ايران که از خط سير حملات برکنار

غربي خسارتديدند. و در اين ميان ولايت کرمان، به واسطه تصميم عاقلانه و به موقع حاکمانش که در آن زمان قراخانيان (قتلخ خانیه) بودند، در پيوستن به مغول، وضعيت متمایزتر از ديگر

در اين دوره با وجود نابسامانيهاي که در پي حمله مغول به ايران به وجود آمده بود، رشد و شکوفايي قابل توجهي نسبت به دوره قبل دارد. تحقيق حاضر به بررسي تاثير سياستهاي حاکمان قراخانيان بر رشد و شکوفايي اوضاع اقتصادي و اجتماعي کرمان در اين دوره از تاريخ مي

کلید واژگان: تائيان
اقتصاد، کرمان، ايلخانان.

مقدمه

قراختائیان کرمان، به حاکمان سلسله ای محلی اطلاق می شود که در سال هـ. ق به وسیله براق حاجب در کرمان تشکیل شد. براق که در حال عبور از کرمان به سمت هندوستان بود با دیدن اضلاع آشفته کرمان به تصرف

سلسله قراختائیان (قتلغ خانیه) را در آتشکیل داد که حدود هشتاد سال در کرمان حکومت کردند. بررسی اوضاع سیاسی، اقتصادی و اجتماعی و موت قراختائیان (قتلغ

خانیه) (هـ. ق) موضوع رساله حاضر است البته برای روشنتر شدن هرچه بهتر این موضوع ابتدا به بیان موقعیت جغرافیایی و جغرافیایی تاریخ پرداخته می شود، که چگونه موقعیت جغرافیایی کرمان و قرار گرفتن این منطقه بر سر راه تجاری ایران به مناطق شمالی و به عنوان پیوند دهنده دو جاده مهم تجاری آن زمان یعنی جاده ادویه و ابریشم بر تاریخ سیاسی، اقتصادی و اجتماعی این منطقه طول تاریخ تاثیر گذار بوده است. زیرا در طول تاریخ همیشه قدرتهای برتر حاکم بر ایران و همچنین حکومتهایی محلی همسایه کرمان به خاطر همین موقعیت ویژه تجار

موقعیت جغرافیایی طبیعی آن بود،

طمع بر این منطقه داشتند، و این امر بر سیاسی

های تاریخی تاثیرات مثبت و منفی زیادی گذاشته است. تشکیل حکومت محلی قراختائیان و توانایی حاکمان این سلسله در حفظ استقلال نسبی خود دورانی که ایلخانان مغول بر بیشتر مناطق ایران حکومت می کردند ناشی از همین موقعیت

یای خاص منطقه کرمان بود. زیرا با وجود اهمیتی که مغولان به تجارت و بازرگانی می در این دوره بیشتر راههای تجاری گانی ایران به واسطه حمله
:

مناطقی بود که به خاطر امنیتی که به واسطه
اختائیان

منطقه . همچنین در
این تحقیق برای آگاهی هر چه بیشتر محققین،
درباره اصل و نسب قراختائیان و سابقه حکومت
آنان در ماوراءالنهر و رابطه آنها با
خوارزمشاهیان .

رساله ی حاضر در حد بضاعت
و حوصله ی يك پایان نامه دانشگاهی است که با
توجه به فرصت و امکانات موجود فراهم گردیده
است و می تواند مقدمه ای برای نشر کتابی
.

کلیات تحقیق

طرح مسئله

سلجوقیا [قاوردیان] () -

هـ . ق) شاهد
توجهی بود، لیکن این دوره بویژه
به هنگام تسلط غزها اوضاع سیاسی، اقتصادی و
اجتماعی این منطقه
شود تا اینکه در سال هـ . ق براق حاجب
سلسله قراختائیان را برمان تاسیس می کند،
این سالها سالهای آغازین هجوم
ن به ایران. در این هنگامه ی حملات و
ویرانی ها، بسیاری از مناطق ایران که در مسیر
به نابودی کشانده شدند
و در این میان با روی کار آمدن قراختائیان و
سیاست خاصی که در مقابل مغولان در پیش گرفتند
سبب گردید که کرمان از هجوم و ویرانی نجات
پیدا کند. این امر، قدرتمندی قراختائیان، به
رشد و شکوفایی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی این
منطقه در این مقطع از تاریخ که قسمت اعظمی از
سرزمین ایران و دنیای اسلام مورد هجوم قومی
ویرانگر همچون مغول قرار گرفته بود و از لحاظ
اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی در مسیر انحطاط و
نابودی قرار داشت، کمک شایان توجهی کرد.
این زمان کرمان مأمن و پناهگاهی
شد که از مقابل مغولان
. از لحاظ تجاری، به رغم اهمیتی که
قایل بودند
این زمان راههای مناطق دیگر ایران به خاطر
لیکن به
واسطه حکومت قراختائیان و امنیت موجود
توانست موقعیت ویژه اقتصادی قبلی خود را به

کشورهای همچون هندوستان به مناطق شمالی و راه ابریشم شود.

مهمترین که این تحقیق به آن می بررسی تاثیر سیاستهای قراختائیان بر رشد یا انحطاط وضعیت اجتماعی و اقتصادی کرمان در این مقطع از تاریخ که ایران زیر سلطه حکومت ایلخانان مغول قرار دارد، . محدوده زمانی این موضوع این تحقیق (- ه .) از حکومت ایلخانان در ایران می باشد.

دلایل انتخاب موضوع و اهداف آن

بررسی تاریخ حکومتهای محلی یکی از موضوعات با اهمیت تحقیقات تاریخی است و توجه و تمایل به آگاهی از محیط پیرامون و حب وطن همواره از دلایلی بوده که بسیاری از نویسندگان را به بررسی و خلق تواریخ محلی وا داشته است. امروزه نیز در محافل دانشگاهی در رشته های مختلف تاریخ، مردم شناسی و علوم اجتماعی پژوهش در مورد تاریخ محلی از اهمیت خاصی برخوردار است. اما مهمترین هدف از پژوهش

از حیات تاریخی مردم ایران و منطقه کرمان در طول حدود هشتاد سال حاکمیت سلسه محلی قراختائیان به عنوان گوشه ای از تاریخ پرفراز و نشیب کشورمان است، این دوره همزمان با شروع تهاجمات ویرانگر مغول، دوران حاکمیت ایلخانان بر ایران و جهان اسلام م . شن نمودن موقعیت سیاسی اقتصادی و اجتماعی کرمان در این دوران که ناطق ایران به واسطه هجوم لحاظ اقتصادی و اجتماعی در مرحله انحطاط و نابودی قرار داشتند از مهمترین اهداف این پژوهش است.

پیشینه تحقیق در موضوع

تا آنجا که نگارنده اطلاع دارد در مورد قراختائیان کرمان، تاکنون کتابی تحقیقی جامع و مستقلی تألیف نشده است. اگر چه درباره ی

وضعیت سیاسی، اقتصادی و اجتماعی این دوره در منابع محلی و تواریخ عمومی مطالبی وجود دارد، اما باید توجه داشت که مطالب موجود در منابع مختلف درباره ی جنبه های گوناگون حیات، آداب و اجتماعی قراختائیان کرمان چندان زیاد نیست. به طور مثال در کتاب تاریخ کرمان احمد علی خان وزیري بخشي به عنوان حکومت قراختائیان در کرمان آمده است اما بیشتر مطالب این کتاب در مورد تاریخ سیاسی این سلسله می باشد و در مورد اوضاع اقتصادی و اجتماعی مطالب زیادی وجود ندارد. البته دکتر باستانی پاریزی در کتاب وادی هفتواد و مقدمه کتاب تاریخ شاهی مطالب ارزشمندی در مورد اوضاع سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کرمان آورده اما چون کتاب وادی هفتواد تاریخ کرمان بیان کرده است

مربوط به دوره ی
بیان
ید ه و ک . نه گ روزه

کتابهای تاریخ ترکهای آسیای میانه
نامه ابراهیم قفس اوغلی تاریخ دولت
خوارزمشاهیان مطالب مهمی در مورد قراختائیان
بیان کرده اند که بیشتر به قراختائیان
ماوراءالنهر (گورخانان) پرداخته اند نه
قراختائیان کرمان [قتلخ خانیه].

که در اینجا باید بیان شود این است که
با توجه به اینکه مورخان عموماً، آنطور که به
تألیف وقایع سیاسی رغبت داشتند، به نوشتن
وقایع اجتماعی و اقتصادی توجه نمی کر
این موضوع یکی از موانع دسترسی به اطلاعات

در این دوره می باشد.

پرسش های تحقیق

- یا وضعیت اجتماعی و اقتصادی کرمان در
دوره ی قراختائیان از شرایط رشد یافته
نسبت به دوران قبل برخوردار شده بود یا نه؟

- سیاست‌های حکومت قراختائیان
شکوفایی موقعیت اجتماعی و اقتصادی کرمان در
چه تاثیری داشت

فرضیات تحقیق

- حکومت قراختائیان تا
حدودی توانست موقعیت اجتماعی، اقتصادی
قبل از هجوم مغول به ایران را حفظ کند
هرگز به وضعیت دوران حکومت سلجوقیان
در کرمان نرسید.

- و مت قراختائیان به دلیل در پیش گرفتن
سیاست
دربار مغول توانست باعث پیشرفت اقتصادی و

آنها با تشدید رقابت و اختلاف بر سر
در میان
اوضاع اقتصادی و اجتماعی کرمان آشفته شد.

فصول تحقیق

با توجه به مطالب فوق تحقیق حاضر به بررسی
تاثیر سیاست‌های قراختائیان بر رشد و شکوفایی
وضعیت اجتماعی و اقتصادی کرمان در این مقطع
از تاریخ می پردازد و همچنین به شناخت هر چه
بیشتر نوع رابطه ایلخانان با سلسله های نیمه
مستقل محلی مانند قراختائیان و سیاست‌های
متقابل این حکومتها در رابطه با ایلخانان کمک
. به همین منظور مطالب این تحقیق در
تنظیم شد، در پایان هر بخشی نتیجه
گیری همان بخش ذکر گردیده و هر بخشی
است که به اجمال ذکر می گردد.

بخش اول، اشاره ای کوتاه به جغرافیایی
تاریخی و تاریخ سیاسی کرمان تا روی کار آمدن
قراختائیان دارد. این بخش در دو فصل تنظیم
شده است. در فصل اول به جغرافیایی طبیعی
تاریخی کرمان پرداخته شده، فصل دوم این بخش
به تاریخ سیاسی کرمان
سلجوقیان

قراختائیان در کرمان پرداخته است. در این بخش

سعی بر آن بوده که نشان ، موقعیت
ویژه جغرافیایی این منطقه چگونه بر اوضاع
سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کرمان در طول تاریخ
و به ویژه در طول حکومت سلجوقیان تا
آمدن قراختائیان تاثیر گذار بوده .

بخش دوم این تحقیق، به اوضاع سیاسی،

قراختائیان می پردازد . این بخش در سه فصل
تنظیم شده است. فصل اول به اوضاع سیاسی کرمان
طول حکومت قراختائیان اختصاص دارد.

خت هر چه بیشتر قراختائیان مختصری در
باره اصل و نسب قراختائیان و سابقه حکومت
ایشان در ماوراءالنهر و روابط آنان
خوارزمشاهیان مطالبی بیان شده و در ادامه
این فصل به زمینه های موجود در کرمان برای
تشکیل حکومت قراختائیان توسط براق حاجب و
اوضاع سیاسی کرمان
مت قراختائیان و
همچنین روابط آن با ایلخانان پرداخته شده .

روابط سیاسی براق حاجب و جانشینان وی
های برتر آن زمان
که منجر به حفظ
و تثبیت حکومت آن در طول حدود هشتاد سال با
وجود دولت ایلخانان شد از مهمترین مطالب این
فصل دوم این بخش شامل مطالبی در

قراختائیان می باشد. در این فصل سعی بر آن
بود که با توصیف اوضاع اقتصادی کرمان در آن
زمان، به میزان تاثیر سیاستهای قراختائیان در
رشد و گسترش تجارت و بازرگانی و بهتر شدن
کرمان نسبت به دوران قبل

پرداخته شود. فصل سوم و پایانی این تحقیق
اوضاع اجتماعی کرمان در این دوره می
. در این فصل به تاثیر تشکیل حکومت
قراختائیان و امنیتی که در سایه تشکیل این
حکومت در این منطقه به وجود آمد

سایر مناطق ایران ش

که از حمله مغولان جان سالم ب
همچنین در مورد مدرسه ای ترکان خاتون و توجه
حاکمان این سلسله محلی به تعلیم و تربیت که

منجر به بهتر شدن وضعیت اجتماعی مردم کرمان
پرداخته .

روش تحقیق

روش تحقیق در این پایان نامه یخی،
توصیفی تحلیلی بوده و برای این منظور،

به تحلیل این اطلاعات پرداخته شده است،

یا دست اول که در دوره ی حاکمیت سلسله ی مورد
بحث، یا سالهای نزدیک به آن نگارش یافته
مراجعه شده است و به تدریج به منابعی که
فاصله ی زمانی نگارش آنها از وقوع حوادث
بیشتر بوده و در نهایت به تحقیقات و مطالعات
متأخر و معاصر که حاوی مطالبی در باره موضوع
مورد بحث بوده اند مراجعه شده است.

معرفی برخی منابع پژوهش

یکی از کارهای عمده هر محقق در نوشتن یک
پژوهش، معرفی منابع است. این موضوع از آن جهت
اهمیت دارد که محقق نشان می دهد چگونه از

تاریخ کرمان خوشبختانه از جهت منابع اصیل

روزگار سلجوقیان کرمان به بعد موجود است. در
وران حکومت قراختائیان منابع به شکلهای
تاریخ های عمومی، محلی، جغرافیایی و سفرنامه
ها وجود دارد، که در این پژوهش سعی

مختلف استفاده کنیم.

بیشترین و مهمترین منابع مورد استفاد در این
پژوهش منابع دودمانی و عمومی و جغرافیایی
هستند که به معرفی بعضی از آنها می پردازیم.

ة العلیا

ؤلف این کتاب ناصر الدین منشی کرمانی
است که اصلاً یزدی بوده، پدرش منتجب الدین عمده
الملك یزدی بود که قبل از رسیدن بخدمت سلاطین

ید به کرمان، منتجب الدین در ایام سلطنت قتلغ داشته است.

ناصر الدین منشی در سال (هـ . ق) هجری از طرف صفوة الدین پادشاه خاتون قراختائی به ریاست دیوان رسایل و انشاء کرمان منصوب گردید و در (هـ . ق)، بعد از رسیدن محمد شاه به سلطنت و آمدن قاضی فخرالدین به وزارت کرمان از این سمت برود. ها در ان ملک ناصر الدین محمد برهان و پسر او قطب الدین نیکروز دوباره مورد عنایت قرار ت. ناصر الدین منشی در سال هـ . ق . بخدمت امیر بزرگ ایسن قتلغ نویان از امرای الجایتو و ابوسعید پیوسته و سمط العلی را در اواخر همین سال بنام او شروع کرده و در اوایل هـ . ق به انجام رسانید.

مطالب سمط العلی، چنان که بی تاریخ قراختائیان کرمان است. نویسنده ری درباره پیامبر اسلام و خلفا و سلسله های ایرانی آغاز کرده و سپس یک فصل را به تاریخ کرمان تا پیش از حکومت قراختائیان اختصاص داده و در فصل دیگری به تفصیل وقایع حکومت قتلغ سلطان براق حاجب و نحوه به قدرت رسیدن او در کرمان، و همچنین در مورد رابطه شاهیان و مغولان اطلاعات دست اولی را به ما می دهد. در ادامه کتاب مؤلف درباره حکومت کرمان در زمان قطب الدین محمد و رکن الدین خواجه جق و قتلغ ترکان (ترکان خاتون) و سلطان حجاج و سیورغتمش سلطان و صفوة الدین پادشاه خاتون و محمد شاه مظفر الدین و شاه جهان، و چگونگی رابطه این حکام با حکومت ایلخانان را توضیح می دهد. ناصر الدین منشی در سال هجری پس از مراجعت به کرمان، در دوران حکومت امیر ناصرالدین نیکروز، فصلی تحت عنوان تتمه التاريخ بر سمط

العلي اضافه کرده است که این تتمه مطلب مهمی لیکن چون مربوط به محدوده زمانی تحقیق حاضر نیست از آن کمتر استفاده شده است.

در این کتاب اطلاعات بسیاری مفیدی درباره بانی کرمان و تاریخ کرمان قبل از روی کار آمدن قراختائیان و همچنین درباره قبیله کفوج، اصل و نسب براق و درباره چگونگی به قدرت رسیدن رکن الدین خواجه جوق و همچنین درباره رابطه ترکان خاتون با ایلخانان و رقابت بین ترکان خاتون و جلال الدین سیورغتمش و آمدن لشکر نیکودریان به کرمان در زمان حکومت جلال الدین سیورغتمش و مطالب دیگری درباره اوضاع کرمان در طول حاکمیت قراختائیان و آشفتگیهای بیان دارد.

تاریخ شاهی قراختائیان

تاریخ شاهی یکی از چند کتب معدود تاریخی است که اختصاصاً جزء منابع تاریخ کرمان به حساب می آید که مربوط به دوره حکومت قراختائیان در کرمان می باشد. با وجود در دسترس بودن صفحات اول کتاب متأسفانه نام کتاب و نام مؤلف آن معلوم نیست. چنین به نظر می رسد که تألیف کتاب، حوالی ه. ق به پایان رسیده باشد. این کتاب را آقای باستانی پاریزی از روی نسخه منحصر بفرد کتابخانه ملی ایران تصحیح و به چاپ رسانده است.

مؤلف از آثار افضل کرمانی به تفصیل استفاده نموده است و بیشتر استفاده او از بدایع زمان بوده و کمی هم از عقدالعلي استفاده

العلي مورد توجه بوده، پس از آن است از آثار سنائی خصوصاً حدیقه، و خواجه نصیر الدین طوسی و آثار سعدي که گاهی عبارات و داستانها عیناً نقل می شود مانند داستان ملك (- - -) .

اما محتوای کتاب که از دو بخش تشکیل شده است. بخش اول که سیاست مدن است، که در مورد

پادشاهان و بهای مانند وزیر و دبیر و قضات و... برای اداره هر چه بهتر کشور بیان شده است. بخش دوم کتاب که به تاریخ

دوره پرداخته است و همچنین خصایل اخلاقی و عدل و احسان این ملکه قراختائی را نیز مورد توجه

خاتون با اباقا و رفتن وی به اردوی اباقا و حوادث بعد از آن را نیز بیان می‌کند. بخش دوم این کتاب، اطلاعات بسیار مفیدی

همچنین درباره ازدواج سیاسی پادشاه خاتون با اباقا به صلاحدید ترکان خاتون،

ترکان خاتون و اوقاف متعدد این خاتون اختیاری قرار می‌دهد.

سیرت جلال الدین مینکبر

سیرت جلال الدین مینکبرینی، نوشته شهاب الدین محمد خرندزی زیدری نسوی، منشی معروف سلطان جلال الدین خوارزمشاه است. نویسنده تألیف این کتاب را به سال ۷۰۰ هـ. ق در شام سال پس از قتل جلال الدین به پایان

سیرت جلال الدین از منابع مهم در باره هجوم مغول و اوضاع ایران و ماوراءالنهر و آسیای صغیر و کوششهای جلال الدین برای اعاده فرمانروایی خوارزمشاهیان است. شهاب الدین که در بسیاری از سفرها و جنگهای جلال الدین ملازم او بود، کتاب حاضر را در شرح اخبار این سالها به زبان عربی نگاشت و در عصر خود او توسط مترجم ناشناخته ای به فارسی ترجمه شد. کتاب با ذکر ظهور چنگیز و آغاز کار چنگیزیان شروع می‌شود و با اشاره ای به احوال علاء الدین محمد رزمشاه و رفتن او به بغداد و داستان اتابک

ازبک و حوادث ماوراءالنهر ادامه می‌یابد. شهاب الدین پس از آن به ذکر قتل رسولان چنگیز و بی‌تدبیری سلطان محمد در برابر هجوم مغول، احوال ترکان خاتون و استیلای مغول پرداخته است. احوال جلال الدین از اینجا آغاز می‌شود و نویسنده پس از اشاره به جنگ و گریزهای او در خراسان و کرمان و عزیمت به هند و بازگشت به کرمان و خوزستان و جنگ در گرجستان، به احوال او در ممالک ارمنستان و آسیای صغیر و جنگ با سلاجقه روم سرانجام قتل او پرداخته است. متن ترجمه فارسی کهن آن نیز به کوشش مجتبی مینو به سال ۱۳۰۳ در تهران منتشر شده است.

این کتاب اطلاعات بسیار مفیدی درباره اصل و نسب براق حاجب، و چگونگی تاسیس حکومت قراختاییان ت

همچنین
 لطان جلال الدین
 خوارزمشاه از هند به کرمان و درباره رابطه
 درش غیاث الدین در اختیار م
 قرار داده است. نسوی همچنین در
 رابطه براق با مغولان نیز اطلاعات دست اولی
 بیان می‌کند.

الكامل في التاريخ

دین اب

ي الكرم الشيباني مع ه ابن اثير
 (- ه. ق) كتاب الكامل في التاريخ يا
 تاريخ كامل را به زبان عربی و به نام
 بدرالدین لولوی، صاحب موصل تألیف کرد. کامل،
 تاریخ عمومی است که وقایع عالم را از ابتدای
 ه. ق در بر دارد. این کتاب

از منابع مهم دوره ی مغول است، زیرا نویسنده،
 معاصر با استیلای قوم مغول بوده، ضمناً اولین
 مورخی است که حوادث را از اواخر عهد
 قراختاییان (ترکستان شرقی) تا اواخر دوره ی
 سلطان جلال الدین خوارزمشاه به دقت ضبط کرده

ابن اثیر، علاوه بر اطلاعات مهمی که درباره اصل و نسب و چگونگی استقرار قراختائیان در ماوراءالنهر و روابط آنها با سلطان سنجر سلجوقی و جنگ قطوان در اختیار ما قرار می دهد، اطلاعات بسیار مفیدی نیز درباره روابط خوازمشاهیان با قراختائیان و جنگهای این دو رقیب و همچنین اطلاعاتی جالب و مشروحی درباره حکومت قراختائیان کرمان ارائه داده است.

جامع التواریخ

جامع التواریخ توسط خواجه رشید الدین فضل الله همدانی، وزیر و سیاست مدار و ایلخانان (ه. ق) نوشته شده است. این کتاب یکی از بزرگترین تواریخ فارسی و مهمترین ترین اثر درباره مغولان و قبایل ترک و مغول است. این کتاب به دستور سلطان محمود غازان نگاشته شده اما پیش از اتم ه. ق درگذشت و خواجه نیز آن را به سلطان محمد خدابنده عرضه کرد.

جامع التواریخ اصلاً در سه مجلد تألیف شده اما جلد سوم و قسمتی از جلد دوم این اثر در دست نیست. جلد اول درباره قیل ترک و مغول، تاریخ اجداد چنگیز و زن خود او، تاریخ فرزندان او و ایلخانان تا غازان خان که به تاریخ است. جلد دوم شامل تاریخ پیامبران از آدم تا پیامبر اسلام (ص)، تاریخ ایران پیش از اسلام، تاریخ عصر پیامبر و تاریخ خلفاء، تاریخ ایران می تا عصر مغول، و نیز اطلاعاتی رانبها درباره اغوزها، هندیان، چینیان، فرنگان، و دیگر اقوام و تاریخ عصر سلطان محمد

این کتاب اطلاعات بسیار با و نسب قراختائیان (گورخانان) و همچنین درباره آمدن قراختائیان به ترکستان شرقی و درباره حکومت آنها در ماوراءالنهر عرضه کرده است.

از تشکیل حکومت قراختائیان کرمان، و همچنین در درباره اوضاع سیاسی کرمان و روابط آنها با ایلخانان اطلاعات دست اولی دارد.

تاریخ جهانگشای جوینی

جهانگشای اثر علاء الدین عطاملك جوینی که در ه. ق تألیف شده، از مشهورترین تواریخ فارسی است که از عصر مغول به این سوی

نوشته شده است. مجلات سه گانه کتاب از تاریخ جنگیز شروع می شده به ظهور هلاکو و انقراض اسماعیلیه الموت ختم می شود. جلد اول شامل تاریخ شروع کارچنگیزخان و یاسای چنگیزی و تاریخ قوم اویغور و فتوحات چنگیز در ماوراءالنهر و خراسان و انقراض سلسله خوارزمشاهیان و سلطنت اکتای قاآن و گیوک است. جلد دوم در تاریخ سلاطین خوارزمشاهی و قراختائیان و حکام مغولی ایران است. جلد سوم شامل تاریخ منگو قاآن و لشکرکشی هولاکو خان به ایران و شرح تاریخ فرقه ی اسماعیلیه تا سال ه . ق می باشد. این کتاب اولین بار به کوشش محمد قزوینی در سه جلد در سال میلادی در لیدن چاپ شده است.

این کتاب به سبب اطلاعات مفصلي و یگانه ای که درباره خوارزمشاهیان و قراختائیان به دست داده بسیار مهم است. جهانگشا علاوه بر اطلاعات که درباره حکومت قراختائیان ماوراءالنهر دارد اطلاعات زیادی نیز درباره اصل و نسب براق حاجب بعد از سقوط حکومت قراختائیان (گورخانان) و همچنین درباره تشکیل حکومت قراختائیان کرمان اطلاعات خوبی به ما داده است.

قاضي ابو عمر منهاج الدین بن سراج الدین ه . ق متولد شد. نیاکان وی در سیستان و بلاد غور صاحب مقامات و مشاغل بوده اند. وی کتاب خود را به نام ناصر الدین محمود شاه تألیف کرد، به همین مناسبت کتاب مزبور را طبقات ناصری نامید.

که تألیف آن در سالهای یا ه . ق صورت گرفته مشتمل است بر تاریخ عمومی عالم در بیست و سه قسمت که هر قسمت از آن اختصاص به ذکر طبقه ای از انبیاء و شیوخ یا خلفا و سلاطین دارد. هر چند در ذکر ملوک

غور و خوارزمشاهی و سلاطین هند به ذکر استیلای مغول پرداخته، با این وصف قسمت بیست و سوم کتاب منحصر به هجوم مغول از ابتدا تا فتح

روابط وی با خوارزمشاهیان بخصوص، در مورد قتل غیاث الدین و مادرش به دست براق به ما می دهد. همچنین درباره فتح سیستان به دست اولین برخوردار و رابطه میان قراختاییان کرمان و مغول که در این زمان با هم همسایه

تاریخ و صاف

یکی از معروف ترین منابع عصر مغول تاریخ و صاف یا تجزیة الامصار و تزجیة الاعصار اثر شهاب الدین یا نرف الدین عبدالله بن عزالدین فضل لله شیرازی ملقب به و صاف الحضرة است. این تاریخ به زبان فارسی بصورت ذیل جهانگشای جوینی تنظیم و قای (ه . ق) شرح می دهد.

وصاف در نوشتن این کتاب از آثار جوینی و نواجه رشید الدین فضل الله و اسناد و مدارک رسمی دیگر از جمله اسناد و مدارک دیوانی و از گفته های گواهانی که شاهد عینی روی دادهای تاریخی

نوشته شده است. بخش نخست آن شامل وقایع حکومت خانهای بزرگ از جمله قوبیلای قاآن و تاریخ ایلخانان تا سال ه . ق است. بخش دوم ربوط به تاریخ فارس است از تسخیر آن سرزمین توسط سلجوقیان تا سال ه . ق . بخش سوم دنباله ی تاریخ ایلخانان ایران است تا درگذشت غازان خان. بخش چهارم وقایع حکومت اولجایتو

وقایع حکومت اولجایتو و حکومت ابوسعید بهادر